

СЛОБОДАНКА ПЕРКУЧИН*
Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
Нови Сад, Србија

О ИЗУЧАВАЊУ ЈЕЗИЧКЕ ДИЈАХРОНИЈЕ НА СТУДИЈАМА РУСИСТИКЕ У СРБИЈИ

У раду се сагледава проблематика изучавања језичке дијахроније и наставе дијахронијских предмета на студијама русистике у српској говорној средини. Уз осврт на историјат филолошке и лингводидактичке мисли из дате области, презентују се најновија достигнућа у домену теоријског и емпиријског истраживања система наставе дисциплина лингвистичког историјског подручја код нас, научни радови и иновације у области уџбеничке продукције, те актуелно стање и перспективе изучавања језичке дијахроније на студијама русистике у Србији.

Кључне речи: русистика, језичка дијахронија, предмети лингвистичког историјског подручја, српска говорна средина

Српска русистика је у сто педесет година дугој историји изучавања руског језика на универзитету била синхронијски усмерена, али се историјски принцип проучавања језика примењује од самих почетака и зачетника српске лингвистичке русистике, истакнутог слависте и професора Радована Кошутића, а прихваћен је од еминентних научних прегалаца попут П. Митропана, Р. Лалића, Ст. М. Куљбакина, К. Тарановског, Б. Терзића, Р. Маројевића, П. Пипера и др.,¹ док су дијахронијски предмети постали незаобилазан део студијских програма свих универзитетских центара.²

* slobaperk@yahoo.com

¹ Пипер, П., *Общая характеристика сопоставительных исследований русского и сербского языков* // Международный симпозиум Проекты по сопоставительному изучению русского и других языков (Београд, 1–4, июня, 2004), редактор Боголюб Станкович. – Београд: Славистичко друштво Србије, 2004, стр. 244–249.

² Студијски центри са српског говорног подручја (Београд, Нови Сад, Косовска Митровица, Источно Сарајево, Бања Лука, Никшић) у курикулумима садрже ужестручене дијахронијске дисциплине (Историјска граматика руског језика, Историја руског / књижевног/ језика) као и предмете шире струке (Старословенски језик, Упоредна граматика словенских језика).

Историјско-компаративним методом Радован Кошутић је поставио темељ историјском приступу у изучавању руског језика у српској средини, а историјским коментарима у капиталном делу *Морфологија русског језика*,³ те упоредном анализом руских, српских и црквенословенских фонетских појава у књизи *Фонетика руског језика*,⁴ и увођењем контрастивног принципа у проучавању језика, дао немерљив допринос дубљем проницању у структуру руског и српског језика о чему говори доајен наше славистике Богдан Терзић у научним освртима *Лингвистически основ сопоставителног метода професора Радована Кошутича и Перспективе српској конфронтативној русистики*.⁵

У својим чланцима *Однос синхронije и дијахронije у настави руског језика на нашим универзитетима*⁶ Б. Терзић износи и властита запажања о односу и значају синхронije и дијахронije у настави руског језика на студијама русистике, истичући потребу заснованости наставе страног (руског) језика на научним принципима, успостављања склада између презентовања резултата лингвистичких истраживања и практичног учења језика, као и контрастивног метода у учењу страног језика базираног на језичкој синхронiji и дијахронiji као научним приступима у нашој високошколској настави.

О улози дијахронijског принципа као динамичког у синхроном /статичком/ проучавању језика, као и развоју мисли о овој проблематици у разним периодима развитка науке о језику, од пред-Сосировског времена до данас, те ставовима савремене науке, особито конфронтационо-контрастивне анализе језика, Б. Терзић говори у студији *Некоторые аспекты дијахронического подхода при изучении русског језика как близкородственного сербскохорватскому језику*.⁷

Уз исцрпан преглед најтипичнијих историзама у руском језику, који имају међујезичко значење у односу на српски, аутор предочава појаве које су идентичне у оба језика, констатује разлике истичући потребу историјског коментарисања, и указује на потребу вршења детаљне упоредне анализе различитих језичких нивоа на плану синхронije двају

³ Кошутић, Р. *Грамајика руског језика. II. Облици*. Научна књига, Београд 1950.

⁴ Кошутић, Р. *Грамајика руског језика. I. Гласови*. Завод за издавање уџбеника СРС, Београд, 1969.

⁵ Терзић, Б. *Лингвистически основ сопоставителног метода професора Радована Кошутича*.; У књ. Руско-српске језичке паралеле, Београд 1999: 33–40.; *Перспективе српској конфронтативној русистики*. У књ. Руско-српске језичке паралеле, Београд 1999: 47–53.

⁶ Терзић, Б. *Однос синхронije и дијахронije у настави руског језика на нашим универзитетима*. Живи језици, XII–XIII, 1970–71: 1–4.

⁷ Терзић, Б. *Некоторые аспекты дијахронического подхода при изучении русског језика как близкородственного сербскохорватскому језику*. Русский язык за рубежом, 2/1985: 61–65.

језика, те упоређивања пресека савременог српског језика са стањем у извесној етапи развоја староруског језика и то управо оној која највише одговара стању система у савременом српском језику.⁸

Поменути радови, уједно представљају и осврт на ставове светски признатих слависта и лингвиста, нарочито контрастивиста, као што су П. Адамец, П. Шима, Х. Билфелт, В. Барнет, Р. Павлова, Г. П. Ижакевич, А. В. Лагутина, О. Б. Ткаченко и др.⁹ који сматрају да историјски аспект, односно историзми и историјски екскурси, имају важну улогу за изучавање синхроније језика уопште, па тако и руског, што је код нас, приклањајући се коштутићевској традицији, подржала у научном истраживању у области контрастивног проучавања српског и руског језика и професор Наталија Радошевић.¹⁰

Од посебне вредности у српској русистичкој мисли је и научни чланак *Значај српскохрватског језика за проучавање историјске фонетике и граматике руског језика*,¹¹ у којем Богдан Терзић осветљава значај српског (српскохрватског) језика за проучавање историјске фонетике и граматике руског језика, што се надовезује на широко распрострањен став у руској славистици да руски језик треба учити управо пратећи стање у савременом српском језику, будући да је српски језик у многоме архаичнији од руског (В. В. Виноградов, П. С. Кузнецов, Л. А. Булаховски, П. Ј. Черних и др.),¹² као и да историју руског језика треба сагледавати и

⁸ Као основна категорија архаизације руског језика јужнословенског порекла прате се црквенословенизми на нивоу фонетике, морфологије, творбе речи и лексике, који у српском језику имају потпуно идентичне елементе, евидентирају појаве које су одраз различитог рефлекса старијег стања у два језика и захтевају одговарајуће тумачење процеса и исхода, врши поређење руског и српског акцента везано уз дијахронијски и дијалектолошки план, као и могућност схватања морфолошког принципа руског правописа сагледавањем фонетског српског правописа са морфолошким елементима у дијахронијској перспективи, истиче историјско поређење са српским језиком као чуварем старијег стања, те сагледавају разлике и указује на њихово историјско порекло, а осврће се и на чињеницу да на синтаксичком и лексичком нивоу, такође постоји цео низ појава које треба пропатити историјско-компаративним коментаром. Према: Терзић, Б. *Некоторые аспекты диахронического подхода при изучении русского языка как близкородственного сербохорватскому языку*. У књ. *Руско-српске паралеле* Београд, 1999: 25–29.

⁹ Исто, 24–25.

¹⁰ Радошевић, Н. *Општа карактеристика руског књижевног језика у поређењу са српскохрватским*. У књ. *Руски књижевни језик*, Београд 1966.

¹¹ Терзић, Б. *Значај српскохрватског језика за проучавање историјске фонетике и граматике руског језика*. Књижевност и језик, 30, 4, 1983: 251–256.

¹² Терзић, Б. *Некоторые аспекты диахронического подхода при изучении русского языка как близкородственного сербохорватскому языку*. У књ. *Руско-српске паралеле*. Београд, 1999:29.

тумачити управо у поређењу са стањем у савременом српском у његовој историјској перспективи.¹³

За проучавање руског и српског, као и староруског, старословенског, односно, прасловенског језика, од значаја су и зборници радова, чланци, студије и граматике руског језика са историјским коментари-ма дугогодишњег професора универзитета и истраживача у области дијакхроније Радмила Маројевића.¹⁴

У раду *Насџава и проучавање сџарословенској и сџароруској језика на српским универзитетима*¹⁵ Р. Маројевић указује на историјски приступ у извођењу курса старословенског, односно, староруског језика, те даје осврт на методолошко издвајање раног и позног периода старословенског и староруског језика, као и на фонетско-морфолошку структуру курса историје руског језика на српским универзитетима, уз напомену да у оквиру морфолошког курса старословенског и староруског језика посебно место припада проучавању хибридних врста речи – партиципима и посесивима. Изучавање историјске синтаксе у помену-тим дијакхронијским дисциплинама, по његовим сазнањима, фрагментарно је, пре свега, због ограничености времена, и, углавном се своди на праћење следећих категорија: синтаксичке функције партиципа и посесива, апсолутног датива, двоструких зависних падежа, једночланих реченица, редупликације предлога, посесивног генитива и датива, гени-тива са предлогом у, као и неких других питања.

¹³ Розова, З. Г. *Значение сербского языка при изучении исторической грамматики русского языка*. – Вопросы славянского языкознания, книга четвёртая, Львов, 1955.

¹⁴ Наводимо само неке од научних чланака Р. Маројевића везаних уз проучавање староруског језика: *Историческое словообразование и хронология фонологических изменений* // Филологические науки. – 5 (1985), стр. 38–42; *Посесивне катџеторије у „Слову о џолку Игореџе”* // Јужнословенски филолог. – 41 (1985), стр. 91–123.3; *Прилози џворбено-семантичкиј реконџструкцији сџароруских џојонима* // Ономатолошки прилози. – 6 (1985), стр. 1–58; *Метџодолошка џиџања џворбено-семантичкије реконџструкције средњовековних џојонима (на џримџру сџароруских назива џрадова)* // Зборник Шесте југословенске ономастичке конференције / главни уредник Павле Иџић. – Београд : Српска академија наука и уметности, 1987. – стр. 135–139.15.; *О једном џумачењу сџароруских назива џрадова* // *Onomastica Jugoslavica*. – 12 (1987), стр. 227–239.; *Семантичка двојпланост посесивних изведеница типа Иванъковая у староруском језику* : (уз тумачења граматике и семантике облика у руској историјској лингвистици) // Зборник Матице српске за филологију и лингвистику. – 37 (1994), стр. 339–346.; *Этюдџ по грамматики древнорусского языка. I, (К прочтению Свинцовой грамоты)* // Вопросы языкознания. – 3 (1996), стр. 17–22; *Метџодологические вопросы реконџструкции древнеславянских топонимов: деривационно-семантический и деривационно-фонетический аспекты* // Вопросы языкознания.. – 3 (1997), стр. 76–88; *Этюдџ по грамматике древнорусского языка. II (посесивы типа Творимиричь)*. // Вопросы языкознания. – 2 (1998), стр. 51–59. и др.

¹⁵ Маројевић, Р. *Насџава и проучавање сџарословенској и сџароруској језика на српским универзитетима*. Старославенске студије, 2000: 143–150.

У научној студији *Типолошко диференцирање руској и српско-хрватској језика (из дијахронијске и синхронијске перспективе)*¹⁶ Р. Маројевић се бави важном проблематиком типолошких разлика двају блиско-родних језика, руског и српског, са освртом на прасловенско стање, уз примену компаративно-историјске, конфронтационо-контрастивне и типолошке анализе, сагледавајући два словенска језика из историјске перспективе на фонолошком, морфолошком и лексичком, а делом, и деривационом и синтаксичком нивоу, уз осврт на лингвокултуролошки аспект, који се своди на преглед мањег броја релевантних диференцијалних особености, будући да му тек предстоји типолошко истраживање.¹⁷

Типолошко и историјско поређење на релацији руски-српски језик среће се у виду историјских коментара, с обзиром на ситуацију у савременом руском језику, и у граматицама руског језика, у првом реду, у већ помињаној Граматици Р. Кошутића¹⁸ и дидактичкој граматици професора Димитрија Ђуровића,¹⁹ те новијој граматици руског језика Р. Маројевића²⁰ што доприноси лакшем усвајању руског језика у настави синхроније за носиоце српског као матерњег.

¹⁶ Маројевић, Р. *Типолошко диференцирање руској и српско-хрватској језика: из дијахронијске и синхронијске перспективе* / Јужнословенски филолог, XLII, 1986: 21–41.

¹⁷ На фонолошком нивоу руски и српски језик из историјске перспективе сагледавају се на основу заједничког типолошког обележја: губљење назалних вокала; губљење полугласника предњег и задњег реда; престанак прасловенског разликовања вокала по квантитету /o/, /e/ као увек кратки, /a/, /и/, /у/ као увек дуги; упрошћавања вокалског система, губљења фонеме /ě/; губљења фонолошког разликовања између /и/ и /ы/. Типолошке разлике између руског и српског језика на фонолошком плану укључују: умекшавање полумекких сугласника (у руском језику је формирана опозиција меки – тврди сугласник); преображај тонског у експираторни акценат (у руском језику довело до редукције вокала и до појаве неутрализације фонолошких опозиција у неакцентованом положају); у српском језику одсуство парних тврдих и мекких сугласника; чување тонског акцента; задржавање вокалног /р/; разлике у вокализовању полугласника, остварен прелазак /л/ у /o/, нема преласка /e/ у /o/ као у руском језику, као ни фонолошке диференцијације парних тврдих – мекких испред /o/. На морфолошком нивоу разлике су присутне у категорији рода, броја, падежа, категорије аниматности, придевског вида, времена, као и у систему врста речи. У области лексике диференцирање се евидентира код глагола кретања, премештања или налажења предмета у простору, што је типично за руски, а изостаје у српском језику и сл., док деривациони, синтаксички план и лингвокултуролошки по мишљењу Р. Маројевића није довољно испитан. (према Маројевић 1986: 21–41).

¹⁸ Кошутић, Р. *Граматица руској језика. II. Облици*. Научна књига, Београд, 1950.

¹⁹ Ђуровић, Д. *Руски књижевни језик*. Књижевна Гецце Кона, Београд, 1931.

²⁰ Мароевич, Р. (2001) *Русская грамматика: Сопоставительная грамматика русского и сербского языков с историческими комментариями: в 2-х томах* (Москва – Белград 2001:Международный университет бизнеса и управления, Сербский фонд славянской письменности и культуры).

Поред изложеног, као значајан допринос за изучавање језичке дијахроније код нас, важно је поменути и пример конфронтационог истраживања у области лексике на савременом, као и историјском плану.

Овим питањем бавила се Вера Николић у *Проблемима у настави руске лексике*, која у оквиру свог дискурса, осим праћења руско-српских еквивалената и разлика у савременом језику, посеже и за етимологијом, а у извесним дигресијама упоредно-историјским прегледом лексички материјал смешта у област ширег словенског, а по потреби, и индоевропског језичког ареала. Овакав приступ потврђује значај и потребу комбиновања конфронтационог метода са историјско-компаративним при изучавању лексичко-семантичких категорија руског језика као страног на студијама русистике у неаутентичној, при том, блискосродној (српској) говорној средини што доприноси теоријском и практичном објашњавању лексичког нивоа речи, а самим тим, и лакшем усвајању лексике и фразеологије и њиховој бољој примени у савременом руском, као и адекватном и успешном превођењу на српски језик.²¹

Проблематика изучавања језичке дијахроније са лингводидактичког аспекта, односно система наставе дијахронијских дисциплина на студијама руског језика у неаутентичној говорној средини спада у ред недовољно разрађених и истражених питања филологије и лингводидактике,²² тако да је ово подручје до сада остало без студиознијих монографских и дисертационих истраживања у међународним,²³ а и домаћим оквирима.²⁴

²¹ Николић, В. *Проблеми у настави руске лексике*. Изд. Филолошког факултета у Београду, 1979.

²² На недовољну истраженост, као и на периферни, архаични карактер и готово архивистички статус предмета језичке дијахроније у настави страног језика указивали су код нас З. Жилетић и В. Берић-Ђукић, примењено на историју немачког језика. уп. Берић-Ђукић, *Неки аспекти савремене трансфера знања историје језика на факултетима*. ЖЈ, XXII, 1–4, 1990: 70–77. Жилетић, З. *Историја страног језика у универзитетској настави*. *Анали ФФ*, XII, Београд 1976: 541–545.

²³ У Русији, као и широј славистичкој научној јавности, о настави историјских лингвистичких дисциплина у високошколској русистици излагали су еминентни слависти, али су такође, изостале опсежније студије, које би се бавиле системом наставе и сагледавањем улоге, места и значаја, те перспективе наставе историјских лингвистичких дисциплина у страног језичкој, самим тим, и српској средини. Уп. Гак, В. Г. *Проблеми преподавания русского языка как иностранного филологам-русистам*. Доклады советской делегации на 3-м конгрессе МАПРЯЛ. Изд. „Русский язык”, Москва, 1976, 51–67; Горшкова, К. В. *О месте исторических филологических дисциплин при подготовке преподавателя-русиста*. Доклады советской делегации на 4-м конгрессе МАПРЯЛ. Изд. «Русский язык», Москва, 1979: 13–17; Иванов, Б. *Проблемы университетского содержания обучения*. Современная высшая школа, 1/1980: 61–66.

²⁴ Овој констатацији у прилог иде и мишљење академика Предрага Пипера о знатно слабијој заступљености дијахронијског проучавања других словенских језика, у

У новије време интересовање за језичку дијахронију у српској русистици нашло је свој израз у теоријском и емпиријском истраживању из области система наставе дијахронијских предмета у оквиру последипломских студија што је резултирало израдом и одбраном магистарског рада Слободанке Перкучин под називом *Дијахронијске дисциплине у високошколској настави русистике у српској говорној и социокултурној средини*,²⁵ а резултати овог истраживања презентовани су у виду саопштења на научним скуповима, публиковани у филолошким, педагошким и методичким часописима, те нашли место и у изради наставних средстава, односно састављању уџбеника из историје руског језика.

Поменуто дисертационо истраживање представља покушај сагледавања система наставе дијахронијских дисциплина уже струке (Историјска граматика руског језика, Историја руског књижевног језика) као и предмета шире струке (Старословенски језик, Упоредна граматика словенских језика) на русистичким студијама у српској говорној и социокултурној средини.

Истраживање је обухватило сагледавање и дефинисање предикције наставе, односно психолошке претпоставке²⁶ и лингводидактичку заснованост наставе,²⁷ одређивање места дијахронијских дисциплина у структури наставе русистике на универзитету и корелативних веза,²⁸ те улоге у општој структури русистичких студија и формирању професионалне компетенције филолога-русисте у српској говорној средини,²⁹ као и организацију, концепцију и морфологију наставе, компоненте система наставе – циљеве, задатке, методе, принципе, наставна средства, одабир и презентацију садржаја и сам процес наставе у препаративној, оперативној и евалуационој димензији са циљем унапређења и оптими-

поређењу са проучавањем српског језика, крајем 20-ог века код нас. Уп. Пипер, П. *Српска лингвистичка славистика деведесетих година XX века*. Web site: <http://www.rastko.org.yu>.

²⁵ Теза је рађена под коменторством професора др Марије Стефановић и др Ксеније Кончаревић и одбрањена на Филозофском факултету у Новом Саду 2010. године (Библиотека Филозофског факултета, Нови Сад, у рукопису 268 стр.).

²⁶ Перкучин, С. *Психолошке претпоставке наставе дијахронијских дисциплина у високошколској русистици у српској говорној средини*. Педагошка стварност, бр. 2, Нови Сад, 2012: 269–279.;

²⁷ Перкучин, С. *Лингводидактичка заснованост наставе језичке дијахроније на студијама русистике у српској говорној средини*. Педагошка стварност, бр. 2, Нови Сад, 2013: 305–315.

²⁸ Перкучин, С. *О месту историјских лингвистичких дисциплина у систему студија филолозије (русистике)*, Методички видици бр. 2, Нови Сад, 2011: 97–101.

²⁹ Перкучин, С. *Улога предмета историјској филолошкој подучја у формирању профила филолога-русисте на нашим универзитетима*. Славистика XV, Београд, 2011: 293–300.

зације наставе језичке дијахроније из све четири дисциплине понаособ, као и међусобно.

Овим истраживањем остварено је вредновање и процена постојећег стања и сагледана перспектива наставе предмета историјског филолошког циклуса у оквиру славистичких катедри у српској говорној средини,³⁰ дате сугестије са предлозима за прецизирање програмских захтева, корекцију актуелних студијских планова и програма и измене у садржају и организацији студијског процеса из све четири дијахронијске дисциплине,³¹ а у крајњем домету дат је предлог јединственог и непротивречног теоријског модела система наставе на предметима језичке дијахроније.³²

Поменуто дисертационо истраживање, како смо већ истакли, нашло је своју примену и у креирању наставних средстава, односно дало допринос стварању прве монографије научно-дидактичког типа из историје руског језика.

Проблематика уџбеничке продукције, састављања и издавања уџбеника на српском језику из ове области (Историјска граматика руског језика и Историја руског/књижевног/ језика) представља посебно питање везано уз изучавање и предавање језичке дијахроније у високошколској русистици.

Издања из Историјске граматике руског језика на српском језику, код нас, нажалост, изостају што се, с обзиром на особеност и сложеност грађе, одражава на процес наставе из поменуте историјске дисциплине, како у погледу разумевања и усвајања самих историјских лингвистичких садржаја, тако и њихове примене у изучавању савременог руског језика у неаутентичној говорној средини.

Усамљен, но хвале вредан, пример представљао је својевремено покушај Малика Мулића, професора универзитета и истраживача медијевистике источних и јужних Словена, у погледу састављања уџбеничке трилогије из Историјске граматике руског језика са аспекта историјске фонетике, историјске морфологије и историјске синтаксе. Стицајем околности, објављен је само први део под називом *Историјска фонетика*

³⁰ Перкучин, С. *Дијахронијске дисциплине у студијским програмима русистичких катедри у српској говорној средини*. Методички видици бр. 1, Нови Сад, 2010: 97–103.

³¹ Перкучин, С. *Старословенски језик – примарна историјска филолошка дисциплина на студијама русистике*. Славистика XVI, Београд, 2012: 566–578; *Упоредна граматика словенских језика – централна дијахронијска дисциплина на студијама русистике у Србији*. Методички видици бр. 3, Нови Сад 2012: 307–322; *Историјска граматика руског језика – историјска филолошка дисциплина на студијама русистике*. Славистика XVII, Београд, 2013: 102–111; *Практични аспекти наставе историјске граматике и изучавање савременог руског језика*. Славистика XVI, Београд, 2012: 380–388.

³² Перкучин, С. *Јединствени модел система наставе дијахронијских дисциплина у високошколској русистици у српској говорној и социокултурној средини*. Славистика XV, Београд 2011: 325–338.

руској језика,³³ а будући да је уџбеник писан на руском језику, његова вредност за студенте који руски језик изучавају као нематерњи, састоји се, пре свега, у виду напомена о историјским паралелама са српским (српскохрватским) језиком на нивоу савременог стања, али и историјског, забележеног у споменицима.

За разлику од поменутог, на наше задовољство, можемо истаћи да је ситуација у погледу продукције из Историје руског (књижевног) језика код нас, одскора, знатно повољнија.³⁴

Значајну иновацију и важан допринос српској историјској, а самим тим и русистици у целини, представља научна монографија и уџбеник на српском језику намењен проучавању и настави Историје руског (књижевног) језика објављен под називом *Историја руској језика (црквенословенско-српска иреилишања)* (2016)³⁵ настао као плод сарадње универзитетских професора и наставника Ксеније Кончаревић, Слободанке Перкучин, Марије Марковић и Митре Рељић из више наших русистичких центара (Београд, Нови Сад, Косовска Митровица).

Поменута књига представља први уџбеник из историје руског језика на српском језику у потпуности саображен потребама студената руског језика, чији је матерњи језик српски, али и својеврстан појмовник за стицање свеобухватних знања из језичке дијахроније, будући да, осим историјата формирања историје руског језика као науке, периодизације његовог развоја са посебним акцентом на црквенословенска преплитања у руском и српском језику, те процеса формирања књижевне норме и њене измене кроз историју, садржи и осврт на значај изучавања језичке дијахроније на русистичким студијама, опште теоријско-методолошке појмове везане уз дату област, као и принципе упоредно-историјског проучавања и типолошког диференцирања руског и српског језика из дијахронијске перспективе, основе старословенског и црквенословенског језика, али и преглед вишевековних руско-српских дотицаја.

Овај подухват, према речима аутора, надахнула је „*пошреба за комплексним и систематским иреиледом историје руској књижевној језика у његовим вековним иреилишањима са црквенословенским и доишицајима са*

³³ Мулић, М. *Историјска фонетика руској језика*, Сарајево, 1988.

³⁴ Не можемо, а да не истакнемо, како је дуги низ година, у недостатку уџбеника из историје руског језика на српском језику, јединствен извор, уз руска издања, за проучавање формирања и развоја словенских књижевних језика, самим тим и руског, представљала књига Предрага Пипера *Увод у славистичку*, чији је знатан део посвећен управо овој проблематици. (Пипер, П. *Увод у славистичку I*, Филолошки факултет, Београд, 1991; прерађено и допуњено издање *Увод у славистичку*, Завод за издавање уџбеника, Београд, 1998).

³⁵ Кончаревић, К. Перкучин С., Марковић М., Рељић М. *Историја руској језика (црквенословенско-руска иреилишања)*, Београд, 2016.

српским језиком, који би се темељио на модерним лингвистичким и културолошким парадигмама и резултатима најновијих истраживања ове проблематике и подстикла <...> на писање <...> књиге, која може послужити не само као литература за основне и мастер студије руског језика, књижевности и културе на српским универзитетима, него и као користан оријентир свима који се интересују за културолошки и лингвистички релевантну проблематику историје руског књижевног језика у његовим долинама и везама са црквенословенским и српским књижевним језиком од најранијих периода његовог конституисања до данас."³⁶

Иновације у домену уџбеничке продукције, као и научно-истраживачка делатност у протеклој деценији, буде наду на плодотворнију будућност изучавања језичке дијахроније, иако актуелна ситуација са тенденцијом ревидирања и укидања предмета и фонда часова, као и дефицит уско специјализованих предавача и последипломаца са звањем магистра и доктора наука из историјске лингвистике наводи на закључак о тренутно релативно скрајнутом статусу језичке дијахроније на русистичким студијама код нас.³⁷

Све поменуто може се одразити на судбину дијахроније у будућности, и то у размерама шире славистике, с обзиром да је у последњим деценијама запажена тенденција редуковања и миноризације изучавања историјских лингвистичких садржаја и историјско-компаративног принципа при учењу руског језика на високошколском нивоу не само код нас, већ и шире.³⁸

Уз наду о оптимистичној будућности дијахронијске русистике код нас, а из дуга према славистичкој традицији и прагаоцима који су задужили нашу русистику, на крају излагања истакли бисмо чињеницу како управо од данашњег поколења слависта зависи статус и опстанак језичке дијахроније што се одражава не само на изучавање предмета историјског филолошког подручја, већ и на учење савременог руског језика на универзитету, односно на формирање професионалне оспособљености филолога-русисте и његовог филолошког, културног и духовног профила.

³⁶ Исто, *Реч унајред* (предговор), с. 7.

³⁷ Перкучин, С. Актуелно стање и перспективе наставе дијахронијски дисциплина на русистичким студијама у српској говорној средини. Зб: Домети и перспективе развоја славистике (зборник теза). Филозофски факултет у Новом Саду, Интеркатедарска конференција посвећена 50-годишњици Катедре за руски језик и књижевност, Нови Сад 2011: 13–14.

³⁸ Кречмер, А. О принципијалној важности сравнителног подхода к изучению славянских языков. Зб: Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страни (зборник теза и резимеа), Славистичко друштво Србије, Међународни симпозијум МАПРЈАЛ, Београд 2008 (3–5. јуна): 83–84.

ЛИТЕРАТУРА

- Берић-Букић, В. Неки аспекти савременог трансфера знања историје језика на факултетима. Живи језици, XXII, 1–4, 1990: 70–77.
- Гак, В. Г. Проблемы преподавания русского языка как иностранного филологам-русистам. Доклады советской делегации на 3-м конгрессе МАПРЯЛ. Изд. Русский язык, Москва, 1976, 51–67.
- Горшкова, К. В. О месте филологических дисциплин при подготовке преподавателя-русиста. Доклады советской делегации на 4-м конгрессе МАПРЯЛ. Изд. Русский язык, Москва, 1979: 13–17.
- Ђуровић, Д. Руски књижевни језик. Књижарница Геце Кона, Београд, 1931.
- Жилетић, З. Историја страног језика у универзитетској настави. Анали Филолошког факултета, XII, Београд 1976: 541–545.
- Иванов, Б. Проблемы университетского содержания обучения. Современная высшая школа 1/1980: 61–66.
- Кончаревић, К. Настава страног језика на филолошким студијама: теорија и пракса. Филолошки факултет, Београд, 1996.
- Кончаревић, К. Савремена настава руског језика: садржаји, организација, облици. Београд: Славистичко друштво Србије, 2004.
- Кошутић, Р. Граматика руског језика. I. Гласови. Завод за издавање уџбеника СРС, Београд, 1969.
- Кошутић, Р. Граматика руског језика. II. Облици. Научна књига, Београд 1950.
- Кречмер, А. О принципиальной важности сравнительного подхода к изучению славянских языков. Зб: Изучавање словенских језика, књижевности и култура као инословенских и страни (зборник теза и резимеа), Славистичко друштво Србије, Међународни симпозијум МАПРЈАЛ, Београд 2008 (3–5. јуна): 83–84.
- Маројевић, Р. Тилолошко диференцирање руског и српско-хрватског језика /из дијахронијске и синхронијске перспективе /.Јужнословенски филолог, XLII, 1986: 21–41.
- Маројевић, Р. Настава и проучавање старословенског и староруског језика на српским универзитетима. Старославенске студије, 2000: 143–150.
- Маројевић, Р. Историческое словообразование и хронология фонологических изменений // Филологические науки. – 5 (1985), стр. 38–42.
- Маројевић, Р. Посесивне категорије у „Слову о полку Игореве” // Јужнословенски филолог. – 41 (1985), стр. 91–123.
- Маројевић, Р. Прилози творбено-семантичкој реконструкцији староруских топонима. // Ономатолошки прилози. – 6 (1985), стр. 1–58.
- Маројевић, Р. Методолошка питања творбено-семантичке реконструкције средњовековних топонима (на примеру староруских назива градова) // Зборник Шесте југословенске ономастичке конференције / главни уредник Павле Ивић. – Београд : Српска академија наука и уметности, 1987. – стр. 135–139.
- Маројевић, Р. О једном шумачењу староруских назива градова // Onomastica Jugoslavica. – 12 (1987), стр. 227–239.

- Мароевич, Р. Семантичка двојланост њосесивних изведеница шиња Иванњкова у староруском језику : (уз шумачења грамашике и семантике облика у руској историјској лингвистици) // Зборник Матице српске за филологију и лингвистику. – 37 (1994), стр. 339–346.
- Мароевич, Р. *Этюды по грамматике древнерусского языка. I, (К прочтению Свинцовой грамоты)* // Вопросы языкознания. – 3 (1996), стр. 17–22.
- Мароевич, Р. *Методологические вопросы реконструкции древнеславянских топонимов: деривационно-семантический и деривационно-фонетический аспекты* // Вопросы языкознания. – 3 (1997), стр. 76–88.
- Мароевич, Р. *Этюды по грамматике древнерусского языка. I (посесивы типа творимиричь). II. (посесивы типа творимиричь)* // Вопросы языкознания. – 2 (1998), стр. 51–59.
- Мароевич, Р. *Русская грамматика: Сопоставительная грамматика русского и сербского языков с историческими комментариями: в 2-х томах* (Москва – Белград 2001: Международный университет бизнеса и управления, Сербский фонд славянской письменности и культуры).
- Младеновић, А. *Славеносрпски језик*. Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1989.
- Мулић, М. (1988) *Историјска фонетика руској језика* (Сарајево: Свјетлост) .
- Николић, В. *Проблеми у настави руске лексике*. Изд. Филолошког факултета у Београду, 1979.
- Перкучин, С. *Дијахронијске дисциплине у студијским програмима русистичких катедри у српској јоворној средини*. Методички видици бр. 1, Нови Сад, 2010: 97–103.
- Перкучин, С. *Улога предмета историјској филолошкој њогручја у формирању профила филолога-русисте на нашим универзитетима*. Славистика XV, Београд 2011: 293–300.
- Перкучин, С. *Јединствени модел система настава дијахронијских дисциплина у високошколској русистици у српској јоворној и социокултурној средини*. Славистика XV, Београд, 2011: 325–338.
- Перкучин, С. *Актуелно стање и перспективе настава дијахронијски дисциплина на русистичким студијама у српској јоворној средини*. Зб: *Домети и перспективе развоја славистике* (зборник теза). Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за славистику, Интеркатедарска конференција посвећена 50-годишњици Катедре за руски језик и књижевност, Нови Сад, 2011: 13–14.
- Перкучин, С. *О месту историјских лингвистичких дисциплина у систему студија филологије (русистике)*, Методички видици бр. 2, Нови Сад 2011: 97–101.
- Перкучин, С. *Психолошке претпоставке настава дијахронијских дисциплина у високошколској русистици у српској јоворној средини*. Педагошка стварност, бр. 2, Нови Сад, 2012: 269–279.
- Перкучин, С. *Практични аспекти настава историјске грамашике и изучавање савременој руској језика*. Славистика XVI, Београд, 2012: 380–388.

- Перкучин, С. *Старословенски језик – примарна историјска филолошка дисциплина на студијама русистике*. Славистика XVI, Београд, 2012: 566–578.
- Перкучин, С. *Упоредна граматика словенских језик – централна дијахронијска дисциплина на студијама русистике у Србији*. Методички видици бр.3, Нови, 2012: 307–322.
- Перкучин, С. *Лингводидактичка заснованост настава језичке дијахроније дисциплина на студијама русистике у српској говорној средини*. Педагошка стварност, бр. 2, Нови Сад, 2013: 305–315.
- Перкучин, С. *Историјска граматика руског језика – историјска филолошка дисциплина на студијама русистике*. Славистика XVII, Београд 2013: 102–111.
- Пипер, П. *Общая характеристика сопоставительных исследований русского и сербского языков // Международный симпозиум «Проекты по сопоставительному изучению русского и других языков»* (Белград, 1-4, июня, 2004), редактор Богољуб Станкович. – Београд: Славистичко друштво Србије, 2004, стр. 244–249.
- Пипер, П. *Српска лингвистичка славистика деведесетих година XX века*. Web site: <http://www.rastko.org.yu>.
- Пипер, П. *Увод у славистику I*. Филолошки факултет, Филолошки факултет, Београд 1991; друго, прерађено и допуњено издање, Завод за издавање уџбеника, Београд 1998.
- Пражский лингвистический кружок* (сост., ред. и предисловие Н. А. Кондрашов). Изд. Прогресс, Москва, 1967.
- Радосевић, Н. *Општа карактеристика руског књижевног језика у поређењу са српскохрватским*. У књ: *Руски књижевни језик*, Завод за издавање уџбеника СР Србије, Београд, 1966.
- Розова, З. Г. *Значение сербского языка при изучении исторической грамматики русского языка*. – Вопросы славянского языкознания, книга 4-ая, Львов, 1955.
- Терзић, Б. *Однос синхроније и дијахроније у настави руског језика на нашим универзитетима*. Живи језици, XII–XIII, 1970–71: 1–4.
- Терзић, Б. *Значај српскохрватског језика за проучавање историјске фонетике и граматику руског језика*. Књижевност и језик, 30, 4, 1983: 251–256.
- Терзић, Б. *Некоторые аспекты диахронического подхода при изучении русского языка как близкородственного сербохорватскому языку*. Русский язык за рубежом, 2/1985: 61–65.
- Терзић, Б. *Руско-српске језичке паралеле*. Славистичко друштво Србије, Београд, 1990.
- Ткаченко, О. Б. *Сопоставительно-историческое изучение славянских языков*. Вопросы языкознания, 1/1981: 48.

Slobodanka Perkućin

ON THE RESEARCH OF LINGUISTIC DIACHRONIA IN RUSSISTIC STUDIES
IN SERBIA

Summary

The paper examines the problems of studying linguistic diachronia and teaching diachronic subjects in Russian language studies in the Serbian language environment. With the overview of the history of philological and linguodidactical thought from the given area, the latest achievements in the field of theoretical and empirical research of the system of teaching the historical philological disciplines, the scientific papers and innovations in the field of textbook production, as well as the current state and perspectives of studying linguistic diachronia in Russian language studies in Serbia are presented.

Key words: Russistic studies, university education, linguistic diachronia, Serbian spoken environment